

Ziemia Wolsztyńska - Ziemia Przemęcka

Na szlaku cysterskim

OBRA
KASZCZOR
WIELEŃ
PRZEMET

ZIEMIA PRZEMĘCKA

Historia ziemi przemęckiej związana jest z działalnością zakonu cystersów - działalnością, która sprawiła, że ziemie te zyskały na znaczeniu. To dzięki zakonnikom w dawnych kronikach po raz pierwszy pojawiają się zapisy dotyczące Przemętu i okolicy.

Pierwszą znaną datą, która pojawia się w zapisanych dziejach tych ziem jest rok 1210. Na ten czas datowany jest dokument księcia kaliskiego Władysława Odonica, nadający cystersom z klasztoru w Pforta (w Turyngii) prawo założenia klasztoru w okolicy Przemętu. Poza tym założyciele mieli otrzymać znaczne uposażenia na terenie określonym w dokumencie mianem *provintia Premontensi* - kasztelania przemęcka. Przemęt był więc wówczas już kasztelanią - jak długo trudno stwierdzić. W innym dokumencie - Księdze Brackiej klasztoru benedyktynów w Lubiniu - z końca XII wieku pojawia się wzmianka o Przemęcie już jako *civita*, a więc miście. Być może więc już wówczas gród Przemęcki miał prawa miejskie. Za datę początku Przemętu jako miasta przyjęto jednak rok 1210.

Siedzibą zakonników na ziemi przemęckiej był najpierw dzisiejszy Kaszczor (nazwa miejscowości pochodzi od słowa „klasztor”) a następnie Wielen, gdzie zakon sprowadził się na przełomie XIII i XIV wieku. Ostatecznie główną siedzibą zakonników stał się Przemęt. Tu cystersi przybyli w 1418 roku. Od tej daty obserwujemy wyraźny rozwój Ziemi Przemęckiej. Zakonnicy podczas swojego gospodarowania na tym terenie wybudowali w miejscu swojej siedziby i miejscach dotychczasowych siedzib nowe, murowane świątynie szerząc wiarę, a także wiedzę i oświatę. Zakonnicy byli również propagatorami nowoczesnych metod uprawy ziemi. W II połowie XVI w. przemęckie opactwo cysterskie obok Przemętu posiadało także 16 innych wsi, m.in.: Błotnica, Kaszczor, Mochy, Starkowo i Wielen.

Znaczenie przemęckiego klasztoru potwierdza m.in. fakt iż w 1594 roku klasztor i kościół odwiedził król Polski i Szwecji Zygmunt III. Tak dostojnego gościa podejmował ówczesny opat Ostrowski.

Niestety liczne klęski żywiołowe, jakie nawiedzały Przemęt i okolice w ciągu kolejnych dziejów, a także przesunięcie głównego szlaku handlowego sprawiły, że miasto straciło na znaczeniu.

Po II rozbiórce Polski Przemęt trafił do zaboru pruskiego i utracił prawa miejskie. Wkrótce w 1835 roku przemęcki klasztor ostatecznie zamknięto. Ostatnimi zakonnikami w Przemęcie byli: Dionizy Stróżyński - przeor, Piotr Dykiert, Onufry Wróblewski, Aleksander Sołdrski, Dominik Wolski.

ziemia Wolsztyńska

W historii Gminy Wolsztyn cystersi zajmują bardzo ważne miejsce - mieli oni duży wpływ na założenie miasta Wolsztyn o czym świadczą chociażby dawna nazwa miejscowości Wolsteyn oraz herb - Matka Boska z Dzieciątkiem.

W 1231 r. do Obrzy zostaje sprowadzonych 25 cysterskich zakonników z klasztoru w Łeknie. Mnisi zamieszkali w drewnianych zabudowaniach klasztornych i otrzymali w posiadanie pobliskie wsie. Cystersi na tutejszych terenach zajęli się melioracją, gospodarką rolną, rybołówstwem, bartnictwem, młynarstwem, sadownictwem oraz szkolnictwem.

Około roku 1700 pod okiem Jana Catanaziego rozpoczęto budowę murowanego kościoła św. Jakuba. Od roku 1722 cystersi rozpoczęli odbudowę zniszczonego kościoła i zabudowań klasztornych. Świątynia została zakończona w 1756 r. za opata Józefa Michała Loka. Po rozbiorach Polski w 1835 r. dokonano kasaty klasztoru. Dobra klasztorne wysprzedano, a bibliotekę rozparcelowano pomiędzy bibliotekami warszawskimi i berlińskimi.

W latach 1852-1854 do obrzańkiego klasztoru wrócili zakonnicy. Tym razem byli to jezuici, których zadaniem było głosić misję w Wielkopolsce. Przełożonym wspólnoty został Karol Antoniewicz, gorliwy kapłan, słynny kaznodzieja i poeta. Umier on w tragicznych okolicznościach w czasie posługi wśród zarażonych na cholerę. Po wyjeździe jezuitów z Obrzy budynki klasztorne zostały przeznaczone na dom dla księży emerytów. Radosnym czasem dla Obrzy było przybycie w 1926 r. zakonników ze Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej. W miejscu dawnego klasztoru cysterskiego powstało oblackie seminarium duchowne.

Po II wojnie światowej oblaci wznawiają pracę duszpasterską i kształcenie w seminarium nowych kapłanów. Od zakończenia wojny do dnia dzisiejszego wyruszyło stąd na świat, by głosić Chrystusa, około 500 Misjonarzy. Oblaci są wszędzie tam, gdzie człowiek szuka nadziei, jaką może przynieść tylko Chrystus, łączy ich hasło „Ubogim głosić Ewangelie, posłał mnie Pan.”

OBRA

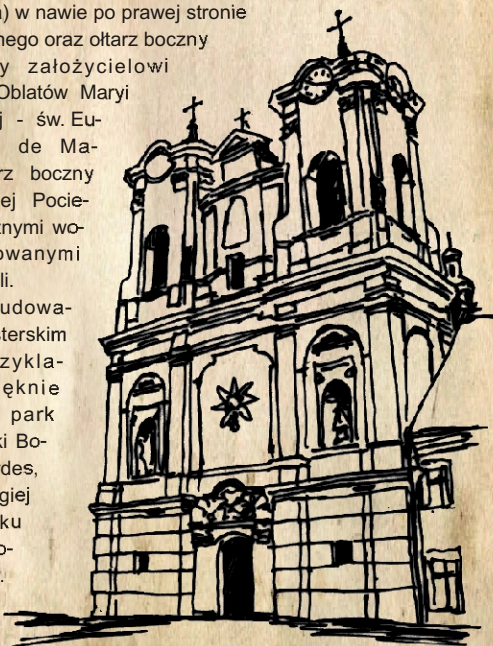
Cystersi zostali sprowadzeni do Obrzy w 1244 roku z klasztoru w Łeknie.

Widoczne współcześnie ślady działalności cystersów w Obrze to przede wszystkim zabudowania klasztorne z kościołem św. Jakuba, opatówką, organistówką, pomnikiem św. Jana Nepomucena oraz drewnianym kościołem św. Walentego w centrum wsi.

Najbardziej okazały kościół pw. św. Jakuba to świątynia jednonawowa, perełka architektury późnobarokowej w Wielkopolsce. W świątyni należy zwrócić uwagę na złożone rokokowe stalle – miejsce wspólnej modlitwy zakonników; stopnie, po których wchodzi się do stali, mają kształt smoków symbolizujących szatana; ołtarz Matki Boskiej „Tota pulchra” (Cała Piękna) w nawie po prawej stronie ołtarza głównego oraz ołtarz boczny poświęcony założycielowi Misjonarzy Oblatów Maryi

Niepokalanej - św. Eugeniuszowi de Mazenod; ołtarz boczny Matki Boskiej Pocieszenia z licznymi wotami ofiarowanymi przez czcicieli.

Uroku zabudowaniom pocysterskim dodaje przyklasztorny pięknie utrzymany park z grotą Matki Boskiej z Lourdes, oraz w drugiej części parku pomnik założyciela – św. Eugeniusza de Mazenod.

Warto zobaczyć:

- skarbiec z zabytkami sztuki sakralnej z okresu XV-XIX wieku,
- Muzeum Misyjne ze zbiorami etnograficznymi,
- Kościół św. Walentego - drewniana świątynia z XVIII wieku.

Parafia pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Szkolna 12,
64-211 Obrzy, tel. 068 / 384 20 47

Kaszczor

Cystersi zostali sprowadzeni do Kaszczoru w 1278 roku z klasztoru w Paradyżu.

Dziś o historii Kaszczoru jako siedziby zakonu cystersów przypomina późnobarokowy kościół pw. św. Wojciecha. Zbudowany zostało w latach 1764-1775 z fundacji opata przemęckiego klasztoru - Jana Szoldrskiego. Budowla powstała na miejscu dawnego drewnianego kościoła - pierwotnej siedziby cystersów na Ziemi Przemęckiej. Kościół wraz z przyległymi budynkami stanowił rezydencje letnią opata z Przemętu.

Wyposażenie świątyni ma charakter późno-barokowo-klasycy. W ołtarzu głównym centralne miejsce zajmuje krucyfiks z XVII w., w zwieńczeniu figura św. Wojciecha, a po bokach św. Józefa i św. Jana Chrzciciela. Odwiedzający kościół zwracają szczególną uwagę także na zwieńczenie chóru w kształcie jaskółczego gniazda. Na chórze znajdują się dwunastostopniowe XIX-wieczne organy.

Warto zobaczyć:

- rokokowo-klasycystyczna monstrancja z końca XVIII w.,
- figurę św. Jana Nepomucena z 1745 r. na kamiennym cokole przed kościołem,
- pasję i rokokowy krzyż ołtarzowy.

Parafia pw. św. Wojciecha, ul. Cysterska 4, Kaszczor,
64-234 Przemęt, tel. 065 / 549 90 89

Wieleń

**Do Wielenia zakonnicy przybyli
około 1300 roku z Kaszczoru.**

Dawna siedziba cystersów w Wieleniu to późnobarokowy kościół pw. Nawiedzenia NMP i Ucieczki Grzeszników. Dziś jest tu Sanktuarium Matki Bożej Ucieczki Grzeszników. Kościół wzniesiony został w latach 1731-1742 na planie krzyża łacińskiego przez cystersów przemęckich, na miejscu dawnego kościoła.

Legenda głosi, iż w tym miejscu młodej pasterce ukazała się Matka Boża i poprosiła ją, aby wznieść tu dla niej kościół. Prośbę spełnili zakonnicy, dla których Matka Boska stała się opiekunką.

Najcenniejszym zabytkiem Sanktuarium jest słynąca cudami gotycka rzeźba Matki Boskiej "Ucieczka Grzeszników" z Dzieciątkiem, pochodząca z II połowy XV wieku, będąca celem licznych pielgrzymek. Kult ten zapoczątkowali w XIII wieku przybyli do Wielenia cystersi. Oni też umieścili wtedy w wieleńskiej świątyni pierwszą figurę Madonny, którą po zaginięciu w XV wieku zastąpiono nową. Obecna figura mierzy 120 centymetrów i wykonana jest z drewna lipowego. Matka Boża na prawej ręce trzyma Jezusa, a w lewej dłoni jabłko. 3 lipca 2005 roku niemiecki kardynał Joachim Meisner ukoronował ją papieskimi koronami.

Warto zobaczyć:

- gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem "Ucieczka Grzeszników",
- tron opacki,
- XVIII-wieczny krucyfiks, uznawany za cudowny.

**Sanktuarium Matki Bożej "Ucieczki Grzeszników"
Plac Pielgrzyma 1, Wieleń, 64-234 Przemęt**

Przemęt

Przemęt stał się siedzibą zakonu cystersów w 1418 r.

Pamiętką z czasów cystersów w Przemęcie jest przede wszystkim okazały barokowy kościół pw. św. Jana Chrzciciela, wybudowany w latach 1651-1690. Budynek ten zaliczany jest obecnie do najpiękniejszych świątyń Wielkopolski i często nazywany perłą ziemi przemęckiej.

W roku 1742 świątynia ta została częściowo zniszczona przez pożar i ponownie odbudowana w latach 1758-1759. W 1792 roku huragan zrzucił hełm południowej wieży. Odbudowano ją w 1984 roku.

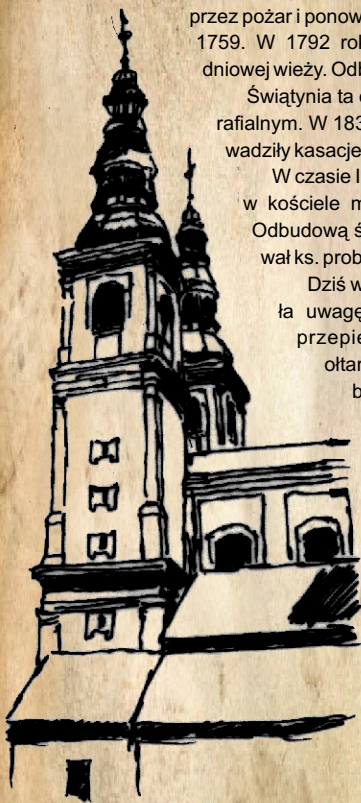
Świątynia ta od 1805 roku jest kościołem parafialnym. W 1835 roku władze pruskie przeprowadziły kasację zakonu.

W czasie II wojny światowej - od 1941 roku w kościele mieścił się niemiecki magazyn. Odbudową świątyni w latach 1945-47 kierował ks. proboszcz Gracjan Siuda.

Dziś wchodzących do wnętrza kościoła uwagę przykuwa przede wszystkim przepięknie odnowiony barokowy ołtarz główny z 1755 r. oraz ołtarze boczne.

Po południowej stronie kościoła znajdują się fragmenty dawnych zabudowań klasztornych, pochodzących z XVII w.

Oprócz kościoła farnego w Przemęcie znajduje się także późnobarokowy kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła (obecnie cmentarny), przebudowany w poł. XVII w. z wcześniejszej budowli gotyckiej oraz XIX-wieczny kościół pw. św. Andrzeja.

Warto zobaczyć:

- XVII-wieczny ołtarz główny z przepięknym tabernakulum,
- tron papieski i przepiękne stalle z czarnego dębu,
- barokowe polichromie z końca XVII w.

Parafia pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Opacka 9,
64-234 Przemęt, tel. 065 / 549 61 03

Cystersi

Cystersi (łac. *Cistercienses*, pełna łacińska nazwa *Ordo Cisterciensis*, skrót *Ocist.*) - zakon katolicki, wywodzący się z benedyktyków i posługujący się regułą benedyktyńską, założony w 1098 r. przez Roberta z Molesme, pierwszego opata z Citeaux we Francji. Nazwa zakonu pochodzi od łacińskiej nazwy tego właśnie miejsca (*Cistertium*). Cystersi noszą biały habit z czarnym szkaplerzem przepasanym płóciennym pasem, przez co są nazywani *białymi mnichami*.

Od początku zaistnienia zakonu, cystersi służą Bogu i człowiekowi poprzez modlitwę i pracę - *Ora et Labora*. Tam, gdzie pojawiali się cystersi następował rozwój nauki, kultury, rzemiosła i rolnictwa.

Pierwsze klasztory na ziemiach polskich powstały ok. 1153 r. w okresie najbardziej dynamicznego rozwoju zakonu cysterskiego w Europie. W XII i XIII wieku zakon cystersów poprzez swoją duchowość i różne działania kulturowe wywarł ogromny wpływ na kształtowanie się oblicza kulturowego Europy. Był jednym z ważniejszych łączników między Polską i Europą Zachodnią.

Średniowieczne klasztory na ziemiach polskich wywodzą się z dwóch linii filiacyjnych: Clairvaux i Morimond z tego opactwa wywodziły się opactwa męskie położone na terenie powiatu wolsztyńskiego. Nazwa *Morimond* pochodzi od łacińskiego "mori mundo", oznaczające "umrzeć dla świata", ponieważ wszyscy wstępujący do cysterskich klasztorów w XII wieku wyrzekali się świata.

Poszczególne obiekty pocysterskie na terenie powiatu wolsztyńskiego są częścią Wielkopolskiej Pętli Szlaku Cysterskiego, stanowiącą integralną część szlaku ogólnopolskiego, który jest ogniwem w łańcuchu szlaku europejskiego.

Szlak Cysterski to europejski szlak turystyczny, wiodący także przez polskie klasztory zakonu cystersów. Decyzję o utworzeniu szlaku podjęła Rada Europy w 1990 roku - w 900. rocznicę urodzin św. Bernarda z Clairvaux, mistyka i głównego duchowego twórcy zakonu. Głównym celem programu jest ukazanie wspólnego, wielowiekowego dziedzictwa łączącego wszystkie kraje naszego kontynentu. Jedno z odgałęzień szlaku biegnie od Portugalii przez Francję - kolebkę zakonu cysterskiego - Niemcy, aż po Polskę.

Wydawnictwo sfinansowane przez:
Urząd Gminy Przemęt - www.przemet.pl
Urząd Miejski w Wolsztynie - www.wolsztyn.pl
Starostwo Powiatu Wolsztyńskiego - www.powiatwolsztyn.pl